

Rudolf Steiner - Evoluce, involuce a tvorba z ničeho

(Podle VIII. přednášky ze souboru Geistes wissenschaftliche Menschenkunde, z let 1908-1909)

Dnes máme za úkol promluvit si o tvůrčích možnostech v člověku. Navážeme na obsah nedávné přednášky o významu zapomínání.

Tehdy bylo poukázáno na podstatný rozdíl mezi vývojem zvířete a člověka v tom smyslu, že ze všech tvorů na zemi jest člověk schopen výchovy, která se uskutečňuje v jeho duševně - duchovní části, což jest jeho výsadní vlastností naproti zvířeti.

Připomeňme si znovu, jak se jeví rozdíl mezi vývojem zvířete a člověka již po zevní stránce. Víme, že zvíře jest přístupno jen jakémusi zevnímu výcviku, vyceповání, drezuře, ale nikoli výchově ve vyšším smyslu.

Naproti tomu se vyvíjí člověk neustále po duševní stránce velmi složitým způsobem. Jeho vývoj postupuje v různých oddělených etapách, které se význačně od sebe liší, zvláště v mládí. Jiné vývojové podněty přijímá v prvních sedmi letech až do výměny zubů, jiné od sedmého do čtrnáctého roku až do pohlavní dospělosti a jiné v dalších sedmi letech od čtrnáctého do 21. roku, kdy teprve nastává jaksi osamostatnění člověka. Tento věk uznává se i běžné životní praxi v některých státech jako věk zletilosti.

Když se člověk zrodí do fyzického světa, když se oddělí od fyzického mateřského organismu, není hned samostatnou lidskou bytostí v plném smyslu, nýbrž je zahalen dalšími mateřskými schránkami, z nichž se teprve později uvolňuje.

Víme, že člověk sestává ze **č t y ř** článků své přirozenosti.

1. z těla **fyzického**
2. z těla **éterického (životního)**, které jest v člověku nositelem života
3. z těla **astrálního**, které jest nositelem citů, pudů, vášní
4. z vlastního jádra lidské bytosti, z jeho "**Já**" (**Jáství**)

Dítě, když roste, během prvních sedmi let, nemá ještě **volného** těla éterického. To jest ještě obetkáno sítí zevních éterických proudů, tvořících jakýsi obal, jímž je chráněno podobně, jako bylo před zrozením chráněno obalem fyzickým (mateřským tělem). V době výměny zubů zbavuje se dítě tohoto éterického obalu a nastává tu teprve asi v sedmém roce zrození těla éterického.

Avšak astrální tělo jest stále ještě nezrozené a zbavuje se svého astrálního obalu po dalších sedmi letech v době pohlavní dospělosti, pak vyvíjí se volně i tělo astrální až do věku asi 21 let, kdy nastává doba zrození vlastního lidského Já.

Tu teprve vlastně procitá člověk k plné vnitřní síle uvědomění a počne si dále vypracovávat z nitra to, co jeho Já převzalo a si přineslo z předchozích vtělení.

Pro duchovního pozorovatele jeví se hlava malého dítěte obetkána sítí éterických a astrálních sil. Později tato silová síť řídne a po jisté době pozvolna mizí. Lidský mozek není přímo po zrození ještě vyvinut. Dítě vnímá sice zevní svět, ale neví si s ním rady. Mozek ***není ještě vhodným nástrojem***, který by byl sto zevní dojmy mezi sebou spojovat. Teprve po zrození musí se upravovati nervové cesty a spoje mezi různými mozkovým okrsky tak, aby člověk dovedl myšlenkově spojovati to, co zvenčí vnímá. To se děje teprve poznenáhlu. Víme, jak dítě sahá po vzdáleném měsíci stejně, jako po matčině zrcátku, nebo jak zprvu neví, že zvonek, který vidí, je též předmět, který zároveň zní. Té souvislosti se musí teprve učit.

Síly, které podmiňují vývoj nervových spojů, tvoří v prvních týdnech po zrození ještě jakousi síť, obklopující mozek zvenčí. Teprve postupně včleňují se tyto zevní fyzické síly dovnitř mozku. To, co pracovalo silově na mozku zvenčí a co potom bylo včleněno dovnitř jako nervová soustava, nemohlo by správně pracovat na vývoji člověka, kdyby to nebylo dočasně chráněno. Proto vyvíjí se to dále pod ochranným obalem nejprve éterického těla, dále pak astrálního těla a teprve ve věku asi 21-22 let může to býti volně a intenzivně činné.

Pro porovnání sledujme vývoj jak se jeví u rostliny. Rostlina, jak známo, má ve fyzickém světě jen dva články: tělo fyzické a tělo éterické či životní, kdežto astrální princip působí na ní jen zvenčí. Rostlina vypučí ze semene, vytvoří pozvolna tělo fyzické a éterické, kdežto člověk je kromě toho ještě zahalen do vlastní obalu astrálního, z něhož se při pohlavní dospělosti rodí ***samostatné*** tělo astrální, které je schopno dalšího vývoje.

Rostlina při pohlavní dospělosti nemá ***nic dalšího***, co by mohla zroditi a vyvíjeti. Jakmile nastala u rostliny pohlavní dospělost, jest její úkol ve fyzickém světě splněn. Dokonce i u nižších živočichů, u nichž astrální tělo není plně včleněno do fyzického, vidíme něco podobného; např. u jepice, která žije jen do svého oplodnění, načež zmírá. To proto, že její astrální tělo je z větší části mimo tělo fyzické - a nemůže po pohlavní dospělosti také nic dalšího vyvíjeti.

Až do pohlavní dospělosti vyvíjí se rostlina, zvíře i člověk v jistém smyslu podobně. Rostlina po oplodnění zmírá. Vyšší zvíře má ještě další vývojové schopnosti - má kromě toho astrální tělo, vývoje schopné, proto trvá zvířecí život dále.

Ale zvířecí tělo nemá v sobě žádného Já. Úlohu lidského Já obstarává u zvířete skupinové Já, které je mimo zvíře samo v astrálním světě a svou úlohu vykonává zvenčí hromadně, pro celý ten neb onen zvířecí druh. Skupinové, či druhové Já zvířecí má v astrálním světě své zcela zvláštní vývojové možnosti, jiné než přísluší jednotlivému fyzickému zvířeti, u něhož jsou astrální vývojové možnosti omezeny na úzký okruh - a jsou zvířeti již zřede vrozeny. Např. lev má jistý souhrn schopností, které se vyžívají jako jeho pudy a náruživosti až do doby, kdy by hraničily na princip

jáství, kterého však u něho, jako jednotlivého zvířete vůbec není. Když tedy zvíře dospělo k vyvrcholení svých astrálních schopností, je jeho vývoj **ukončen**.

To se podobá vývoji, kterým prochází člověk asi do 21. roku svého věku, kdy se zrodí vlastní Já. Nesmíme ovšem mít za to, že by vývoj člověka do 21 let byl životem zvířecím. Tomu není tak, nýbrž to, co se v člověku uvolňuje 21 rokem, je v něm jako jednotlivci již od početí, jenže se to právě tou dobou **osamostatňuje**. A proto není člověk již zprvu zvířecí bytostí, nýbrž pracuje v něm hned zprvu jeho Já, byť i neuvědoměle. A lidské Já je právě tím principem, který je schopen výchovy v pravém slova smyslu. Neboť lidské Já se vším tím, co si vypracovává v těle fyzickém, éterickém a astrálním je právě **jádrem člověka, které putuje od vtělení ke vtělení**.

Kdyby lidské Já nepřibíralo v novém vtělení nic nového, nemohl by člověk ve smrti vzít sebou žádné ovoce z posledního vtělení a zůstával by na původním stupni. Tím, že ukazuje člověk během pozemského života jistý duševní vzestup, tím, že si získává něco, co zvíře získati nemůže, tím obohacuje stále své Já a pokračuje od vtělení ke vtělení stále na **vyšší stupeň**.

Že člověk má v sobě Já, které se asi 21. rokem rodí, ač pracovalo nevědomě i dříve, je u něho možná výchova. Proto se může z něho státi něco více, než co v něm původně bylo podle jeho vloh.

Lev přináší si sebou svou lví přirozenost, kterou nakonec vyžije; kdežto člověk si přináší svou přirozenost nejen jako lidský živočich, nýbrž nese si do života ještě něco dalšího, co si kdysi, jako samostatné Já byl vypracoval. A to je schopné stále dalšího vývoje pomocí výchování - a to vše může být během vezdejšího života stále proměňováno, takže to znamená jisté obohacení, když člověk prochází branou smrti. Jsou tu vždy nové vývojové výsledky.

Co se tu vlastně děje, když se člověk ze zevnějšíku obohacuje vývojovými výsledky? Zde se musíme obeznámiti u člověka se třemi pojmy, které si musíme blíže objasnit.

Za 1. je to pochod, při němž se podstata bytosti jaksi soustřeďuje, stahuje, což nazýváme involucí, zavíjením.

Za 2. jest pochod zcela opačný t.j. evoluce, vývoj bytosti do projevu samého.

Za 3. je to pojem volného tvoření, k němuž se podrobně vrátíme.

Tedy 1) ***involuce - zavíjení***
2) ***evoluce - vyvíjení***
3) ***volné tvoření***

Abychom si blíže ujasnili tyto pojmy, pozorujme nejprve vyspělou rostlinu např. konvalinku, ta má určitou podobu. Tutéž konvalinku můžeme si též představit ve formě malého seménka. Máme-li takové seménko před sebou, můžeme říci, že se v

něm skrývá vše, co se později vyvine v kořen, list a květ. Ale nebylo by seménka, kdyby nebylo bývalo vytvořeno rostlinou.

Jasnovidnému pozorování jeví se však na semeni ještě něco víc, než při pouhém smyslovém vnímání. Pozoruje-li jasnovidec vospělou konvalinku, vidí jak je prostoupena éterickým tělem, t.j. zvláštní, světelně proudící soustavou, která celou rostlinu proniká. A právě u vospělé konvalinky kryje se téměř éterické tělo s fyzickou její formou.

Ale pozoruje-li jasnovidec seménko konvalinky, shledá, že k malému fyzickému útvaru se pojí překrásný, zářivý útvar těla éterického, který seménko obklopuje asi tak jako ohon komety, jehož jádrem na jednom konci je právě ono seménko. Seménko je tu jakýmsi zhuštěným bodem v éterickém těle konvalinky. Duchovní badatel poznává na fyzicky vospělé konvalince, že se tu vyvinulo něco, co bylo původně v semeni ztajeno. Má-li před sebou seménko, kde je fyzická část jen nepatrná, kdežto éterická část je nepoměrně veliká, řekne si, že je tu vlastní podstata konvalinky, v malém fyzickém útvaru jaksi zavinutá.

Máme tu tedy dva stavy. Nejprve je podstata konvalinky ve stavu involuce; seménko obsahuje celou podstatu rostliny v sobě zavinutou. Když pak rostlina roste, přechází do vývoje, do evoluce - rozvine se. Potom přejde zase znovu celá podstata rostliny do nového semene, znovu se zavine.

Máme tu tedy střídání evoluce s involucí, jakožto střídání dvou stavů rostlinné podstaty. V jednom stavu je celá podstata involucí; ve stavu vzrůstu přechází involuce v evoluci. Při evoluci mizí pozvolna duchovní stránka, kdežto fyzická stránka mohutní. Při involuci mizí fyzická podoba a duchovní stránka se vzrnáhá.

V jistém smyslu můžeme podobně u člověka mluvit o střídání evoluce s involucí, jenže zde je toto střídání daleko nápadnější. Na jedné straně máme člověka mezi zrozením a smrtí. Fyzické tělo kryje se s éterickým ve fyzické podobě. I duchovní stránka přimyká se jistým způsobem k lidské podobě. Člověk jako pozemská bytost je tu vyvinut. Na druhé straně, když jasnovidné vědomí vidí člověka kráčetí branou smrti, shledá, že z člověka nezbylo na fyzické úrovni ani tolik, co by odpovídalo seménku konvalinky; fyzická stránka mizí téměř úplně, takže ji nelze takřka ani pozorovat - a celý člověk je svinut do duchovna.

Nyní prochází člověk duchovní oblastí, kde je jeho pozemská bytost v involuci. Mezi zrozením a smrtí jest pozemská lidská bytost v evoluci, mezi smrtí a novým zrozením (vtělením) v involuci.

Ale je tu podstatný rozdíl mezi vývojem rostliny a člověka. U rostliny lze mluvit právě jen o evoluci a involuci, kdežto u člověka shledáváme kromě toho ještě něco dalšího, třetího. Kdybychom nepřihlíželi k tomuto dalšímu, k tomuto třetímu, nepojali

bychom lidský vývoj v celém jeho rozsahu. Že rostlina prochází vždy jen střídavě oběma stavy, involucí a evolucí, toho důsledkem jest skutečnost, že každá nová rostlina je přesným opakováním rostliny mateřské.

Ale co se děje u člověka? Řekli jsme, že přijímá mezi zrozením a smrtí vždy nové vývojové prvky a obohacuje tím svoje Já. Následující evoluce na zemi není pouhým opakováním předchozího vtělení, nýbrž znamená vzestup. Co člověk přijme mezi zrozením a smrtí to přibalí jaksi k tomu, co měl již dříve. Pak se objeví zase nový vývoj, ale na vyšším stupni. A odkud se bere to nové, co člověk do sebe přijímá? Jak může člověk obdržet něco nového? Je důležité, ujasnit si tento pojem přesně.

Použijme jednoduchého příkladu. Dejme tomu, že je člověk pospolu s jinými dvěma a pozoruje je. Každý z těchto tří vyvinul se sám na podkladě svých předchozích vtělení. To se týká každého zvlášť. Ale dejme tomu, že najde ten první zalíbení v tom, jak to těm dvěma ostatním pěkně spolu sluší; shledává, že se k sobě dobře hodí. Někoho jiného by to snad ani nenapadlo. Takové zalíbení nemá nic společného s vývojovými možnostmi oněch dvou, neboť, že se mohou tomu prvnímu pospolu líbit, toho si nijak nezískali. To závisí jen od toho, že se ten první právě s nimi setkal. Zde vidíme, jak člověk vytváří ve svém nitru pocit radosti ze souladu jiných dvou. Tento pocit není podmíněn ničím, co by souviselo s vývojem některého z těch tří. Na světě je plno věcí, které vznikají z pouhé souhry událostí, aniž by tu byla nějaká karmická souvislost mezi tou a onou osobou. Vznikla tu radost z toho, že se někomu líbí soulad jiných dvou.

Nebo jiný příklad:

Člověk stojí na určitém místě a dívá se na hvězdnou oblohu. Vidí tam různé soustavy hvězd. Kdyby stál na jiném místě, viděl by jiné soustavy, jiný úsek oblohy. Takový pohled, který je sám o sobě jedinečný vzbudí v diváku pocit obdivu, který je něčím zcela novým. Tak zakouší člověk mnoho nových zážitků, nepodmíněných jeho dosavadním vývojem. Vývoj konvalinky - např. - je podmíněn minulým vývojem; kdežto to, co působí na lidskou duši z okolí, není v tom smyslu nikterak podmíněno. Mnoho je lidských záležitostí, nezávislých od dosavadního vývoje, nýbrž vyskytujících se jen tím, že člověk přichází do styku se světem v těch, či oněch poměrech.

Ale tím, že byla vzbuzena radost, dostalo se člověku něčeho nového, co je pro něho jistým zážitkem.

Lidská duše dožila se něčeho, co nebylo předem ničím stanoveno - co vzniká vlastně z ničeho. Takové tvoření z ničeho se děje neustále v lidské duši. Jsou to duševní zážitky, které nezávisí na skutečnostech samých, nýbrž na poměrech a spojitostech mezi nimi, které si člověk sám vytvořil. Je podstatný rozdíl mezi zážitky vyplývajícími ze skutečností samých a takovými, které plynou z jejich vzájemných vztahů. V tom smyslu rozpadá se život na dvě části, které se vzájemně prolínají:

- 1) Jsou to zážitky, které jsou přesně určeny dřívějšími příčinami, karmou a
- 2) ty, které podmíněny nejsou - a objevují se v našem zorném poli jako něco nového.

Do této druhé části patří mnoho věcí v lidském životě. Dejme tomu, že jsme slyšeli o nějaké krádeži. Takový čin je zajisté karmicky podmíněn. Ale my třeba nevíme o té věci nic bližšího a ani neznáme zloděje. Chceme-li ho zjistit, musíme si z různých známek sestavit celý děj, který by nás přivedl na stopu s plnou důkazností. Pojmy, které si při tom tvoříme nemají nic společného se skutečností a závisí jen na naší bystrosti. Je to myšlenkový pochod, který probíhá jen v našem nitru a přičleňuje se ke skutečnostem jako něco nového. A v podstatě je celá logika taková, že se ke skutečnostem přičleňuje. Také všechny úsudky, plynoucí z krasocitu patří do této kapitoly. Člověk stále obohacuje svůj život tím, co není nikterak podmíněno - a co zažívá proto, že se staví do toho, neb onoho poměru k věcem.

Připomeňme si nyní zběžně vývoj, jak probíhal před tím, než vznikla naše Země. Vývojová fáze zemská představuje v naší sluneční soustavě nejhlubší sestup do hmotnosti. Sluneční soustava byla vytvořena bytostmi vyšších duchovních hierarchií, aby se stala polem činností a vývoje celé řady duchovních bytostí, - a s jejím vznikem počíná zároveň vznik a vývoj lidstva. K uskutečnění vývoje bylo třeba různých proměn planetárního bytí, - počínaje nejjemnějšími stavy hmotnosti, které se postupem vývoje zhutňovaly, až dostoupily hmotnosti Země. I můžeme mluvit o různých planetárních vtěleních, při nichž byla těly tělesa nebeská. Naše hmotná Země představuje čtvrté takové vtělení. V minulosti nachází duchovní badatel tři předchozí vtělení.

Prvním vtělením Země byla planeta, kterou nazýváme starým Saturnem. (Což není dnešní Saturn) a která sestávala z nejjemnější hmotné podstaty z pouhého tepla. Druhým vtělením bylo prvotní Slunce s hmotností tepelnou a plynou. Třetím vtělením byl prvotní Měsíc, s hmotností tepelnou, plynou a kapalnou. Naše nynější Země pak je čtvrtým vtělením s hmotností tepelnou, plynou, kapalnou a pevnou, takže se postupně uplatnily všechny čtyři živly, jimž říkáme krátce oheň, vzduch, voda a země a nalézáme se dnes ve stavu nejhutnější hmotnosti na nejnižším sestupu do hmoty. A v perspektivě příštího vývoje vidí duchovní badatel zase další tři planetární vtělení Země, jichž substance bude zase vždy méně hmotná až jednou při dovršení vývoje sluneční soustavy - a zároveň lidského vývoje nastane stav hmotnosti nejjemnější ale proměněné celým vývojem na hodnoty vyššího stupně.

Za prvního vývojového stavu saturnského, nemohlo ještě býti ani řeči o tom, že by člověk byl mohl přijíti do takových vztahů k věcem, jak je tomu možno na Zemi. Tam se dělo všechno s naprostou nutností a předurčením. A tak tomu bylo i za doby sluneční a také za doby měsíční. A zbytky toho stavu v jakém byl člověk za třetí doby měsíční, máme ještě dodnes v říši zvířecí. Zvíře prožívá jen to, co je stanoveno předchozími příčinami.

Zcela nové zážitky může mít jen pozemský člověk. Proto je také jen člověk schopen výchovy v pravém slova smyslu. Jen člověk sám přičleňuje k tomu, co je karmicky dáno, vždy něco nového. A tuto možnost získal teprve za vývoje na hmotné zemi. Za doby měsíční, ač člověk sám nebyl zvířetem, byl přeci vývojově na stupni zvířecím. Všecko jeho konání bylo tam určováno zevními příčinami. A i dnes ještě je tomu tak do jisté míry; neboť jen pozvolna vstupují do člověka zážitky volné, nepodmíněné - a to tím hojněji, čím vyšší jest jeho vývojový stupeň.

Představme si nějaké skutečné umělecké dílo. Netečný člověk nevidí v něm nic, než holý obraz. Jiný pokročilý vidí v něm již něco, co si může vytvořit na podkladě zážitků minulých vtělení. A něco ještě zcela jiného vidí v něm geniální člověk, který pozná a rozumí proč to, či ono bylo malováno tak a ne jinak. Čím vyvinutější je člověk, tím více vidí. Čím bohatší je jeho duše, tím více vztahu najde a připojí je ke skutečnosti. A ty mu zůstanou; stanou se majetkem jeho duše. Ale to všechno je možné teprve za vývoje na Zemi.

A dále následuje pak perspektiva budoucnosti. Pro duchovního badatele vysvítá z lidského vývoje, že po čtvrté vývojové době zemské, budou následovati ještě tři další vývojová období, jupiterské, venušské a vulkánské, než člověk dospěje na vrchol svého vývoje. V těchto příštích obdobích přibude člověku stále více těch zážitků, které nemají příčin, a jeho nitro se tím obohatí stále více. Staré příčiny budou neustále ztráceti na významu. Všechno, co ve vývoji bere člověk sebou z doby saturnské, sluneční a měsíční bude pozbývati významu, a poněáhu to odpadne. A až člověk dojde na stupeň vulkánský, bude zbaven všeho, co přijal za předzemského vývoje.

Můžeme si to obrazně představití přirovnáním. Dejme tomu, že někomu bylo darováno vozidlo. Když se mu porouchá kolo, nahradí je novým. Později se zase poškodí jiná část a bude vyměněna. Tak za nějakou dobu nezbude z původního vozidla nic - a přece tu bude celý vůz, který dobře pojede.

Přirovnejme to k lidskému vývoji: Za doby saturnské obdržel člověk první základ k fyzickému tělu, za doby sluneční k éterickému tělu, za doby měsíční k astrálnímu tělu. Na Zemi dostalo se mu teprve vlastního Já. Tyto své články pozvolna vyvíjí. Při tom vytváří ve svém Já stále více nových zážitků - a odkládá to, co mu bylo dáno za vývoje předzemského.

I přijde čas, kdy za doby venušské odloží člověk vše, co mu daly božské bytosti za doby saturnské, sluneční a měsíční a dále v první polovici vývoje zemského až do události na Golgotě, která jest ústředním rozhraním lidského vývoje. A to všechno, co obdržel, nahradí poněáhu tím, co přijal sám, ze spojitosti událostí - a čeho tu před tím nebylo.

Na Venuši nebude již člověk moci říci, že by v něm bylo všechno, co mu bylo kdysi na Saturnu, Slunci a Měsíci dáno. A na vrcholu svého vývoje bude mít v sobě ještě jen to, čeho se mu nedostalo zvenčí, tedy jen to, co si sám vypracoval, co si sám vytvořil z ničeho.

Tak jsme dospěli k pojmu, k onomu třetímu, který je nutno přiřleniti ke dvojici involuce a evoluce. Máme tedy celkem tři pojmy: involuce, evoluce a tvoření z ničeho, které si musíme osvojit, máme-li chápati celkový význam lidského vývoje v jeho velikosti a vznešenosti.

Na podkladě toho můžeme porozuměti, jak nám svěřili bozi zprvu naše vozidlo, naše tři těla, fyzické, éterické a astrální, která pozvolna zbudovali - a k tomu nám dali schopnost toto své vozidlo pozvolna proměňovati, úplně obnoviti - a na konec přemoci. Smíme svá těla po částech odvrhovati, abychom se stali obrazem bohů, který si jednou bude smět říci: "Byla mi dána vlohá k tomu, čím se mohu a mám státi - a touto vlohou vytvořil jsem si sám svou novou bytost".

Co takto průměrný člověk spatřuje jako ideál daleké budoucnosti - aby měl nejen vědomí sama sebe, nýbrž i vědomí, že sám sebe vytvořil - to vědomí si vytvořily vznešené bytosti duchovní již dávno.

Co člověk bude moci zažiti v daleké budoucnosti, to vyvíjí některé duchovní bytosti, zúčastněné na našem vývoji právě v nynější době. Bylo již jindy v našem kruhu poukázáno na to, že na počátku vývoje za doby saturnské, duchovní bytosti vyšších hierarchií, Trůnové, vyronili ze sebe to, co se stalo lidskou substancí - a že jiní duchové, Duchové Osobnosti vlili do této lidské substance síly osobitosti.

Ale Duchové Osobnosti, kteří byli tehdy dosti mocní, aby vlili osobní ráz do lidské substance, postoupili zase ještě výš - a jsou dnes tak daleko, že k svému vývoji nepotřebují žádné fyzické hmotnosti. Na Saturnu ještě potřebovali onu jemnou saturnskou tepelnou látku z níž sestávalo saturnské těleso - a která byla zároveň podkladem substance lidské, z níž se vyvinulo naše fyzické tělo. Na Slunci potřebovali éterickou substancí, z níž bylo vytvořeno i lidské tělo éterické. Na Měsíci potřebovali substancí astrální, z níž vzniklo lidské tělo astrální. Na Zemi potřebují však ke svému vývoji naše lidská nehmotná Já!

Ale nadále budou potřebovati jen to, co lidské Já samo vybuduje, co nového člověk vytvoří z pouhých vztahů, co není již tělem fyzickým, éterickým a astrálním, co není samotným Já, nýbrž co je výtvořem lidského Já, co z Já vychází. Toho budou moci Duchové Osobnosti použití k svému vývoji - a používají toho již dnes, aby v tom žili.

Na Saturnu žili v tom, co se pak stalo naším tělem fyzickým. Na Slunci žili v tom, co se pak stalo naším tělem éterickým. Na Měsíci žili v tom, co se pak stalo naším tělem astrálním. Od středu zemského vývojového období atlantského počali žiti v tom, co mohou lidé vytvořiti vyššího ve svém Já. A co to je?

Člověk může ve svém Já vytvořiti trojí vyšší hodnoty:

1) Zákonité logické myšlení, to, co člověk k věcem přidává z vlastního popudu, když se nejen dívá na věci, když nejen pozoruje, ale též o věcech uvažuje a přemýšlí, když žije v pravé logice, kterou připojuje k postřehu. Oddá-li se člověk takové logické činnosti, vytváří něco, co vystupuje na jeho vlastní Já, nad něho samého.

2) Za druhé tvoří naše Já vyšší hodnoty, vyvíjí-li city záliby a nelibosti k něčemu krásnému, vznešenému, nebo zase humoristickému, směšnému atd. zkrátka před všemi lidskými výtvoři. Vidíme-li např. ve světě něco hloupého, smějeme se tomu. To nezávisí na naší karmě, to závisí na vlastním vztahu, jaký zaujmeme k té neb oné věci. Někomu jinému třeba mohlo by se to zase zdát rozumným. Nebo: vidíme-li hrdinu, jak bojuje a nakonec podléhá, je to děj podmíněný karmou, ale pocit tragičnosti, který při tom prožíváme, ten je naší věcí, ten je něčím novým.

Tedy za 1) je to zákonitě logické myšlení
za 2) záliba a nelibost

a to třetí, co člověk vytváří, je způsob, jak je člověk nutkán cítit a jednat pod vlivem té, či oné okolnosti. I zde hraje úlohu ne pouze karma samotná, nýbrž také poměr člověka k věci. Dejme tomu, že by dva lidé byli karmicky na sebe vázáni tak, že by měli společně něco vykonati. Ale jeden z nich pokročil dále ve svém vývoji a vykoná svůj úkol, kdežto druhý se vývojově opozdil a vykoná to až jindy. Jeden z nich vyvine např. dobrotu srdce, kdežto druhý zůstane netečným. Zážitky obou jsou tu něčím novým, co přistupuje k vývoji. Nesmíme považovati všechno za předem stanovené, záleží mnoho na tom, jak se dáváme věsti ve svém jednání zákony spravedlnosti a uznáním. V našem způsobu vykonávání povinnosti, v našem estetickém a mravním úsudku vzniká vždy něco nového. Zvláště v mravním úsudku spočívá to třetí, čím se člověk vyšinuje nad sebe sama, čím se zvyšuje úroveň našeho Já. To všechno je tvořeno naším Já, které to vetkává do pozemského světa - a to nezaniká. Co lidé takto vytvoří v různých epochách od věku do věku, - na logickém myšlení, na mravních úsudcích a citech povinnosti, to tvoří nepřetržitý proud, to shromažďuje látku, do níž se noří Duchové Osobnosti v dnešním svém vývoji. V tom žijí a dále se vyvíjejí. Shlížejí na lidstvo a čekají, poskytne-li jim něco pro jejich vývoj. A čím více myšlenkového obsahu člověk vyvine, čím více se snaží zjemnit svůj estetický cit, čím věrněji koná svou povinnost nad to, co mu určuje karma, tím více potrawy skýtá Duchům Osobnosti, tím větší oběť jim přináší, tím více mohou se ztělesniti.

A čím jsou pro nás tito Duchové Osobnosti? Něčím, co se při dnešním běžném názoru na život nazývá abstraktně Duchem doby, duchem té, které epochy. Pro duchovního badatele jsou Duchové doby skutečnými, reálnými bytostmi, žijícími v postupu věků.

Ohlédneme-li se zpět na staré časy, které následovaly po atlantské potopě

- 1) na kulturu staroindickou
- 2) na kulturu staroperskou
- 3) na kulturu chaldejsko-babylonskou-egyptskou
- 4) na kulturu řecko-římskou

a až do naší páté doby poatlantské - a nehledíme-li při tom ani k národnostem, ani k jiným různostem lidí vůbec, - shledáme, jak se tu mění vždy to obsáhlé, co jmenujeme Duchem doby, to, co charakterizuje každou ze jmenovaných pěti epoch. Jinak se myslo i cítilo před pěti tisíci lety, jinak před 3000, a jinak dnes. Co se tu mění, to jsou

Duchové času, čili Duchové Osobnosti, kteří procházejí svým vývojem v nadmyslnu, jako člověk prochází svým vývojem ve smyslovém světě. Ale to, co člověk tvoří se vetkává do nadmyslna, stává se potravou a nápojem pro Duchy Osobnosti. Kdyby lidé žili netečně, aniž by vyvíjeli hodnoty myšlenkové, citové a mravní, hladověli by a chřadli by Duchové Osobnosti.

V takovém jsme poměru k vyšším bytostem, které se neviditelně účastní na našem životě. Člověk přičleňuje k vývoji stále něco nového, k involuci a evoluci připojuje něco, co vytváří z ničeho. Nemohl by tak tvořit, kdyby nebyl obdržel od bohů základ k tomu, své vozidlo, které pak kus po kuse odvrhuje, při svém vývoji do budoucna. Ale, že mohou poměry okolního světa působiti na nás tak, že jsou plodnými pro náš další vývoj, s tím souvisí jako důsledek jistý zjev, který je ve vývojovém plánu a který si můžeme objasniti takto:

Představme si zvláštní možnosti, které nastaly tím, že může člověk ty poměry, do nichž byl postaven, učiniti podkladem pro nové věci, - že může mysliti a cítiti něco, co přesahuje skutečnosti, že je sto učiniti více, než co mu ukládá karmická nutnost, - že si může sám ukládat povinnost, žíti v Pravdě, Dobrotě a Spravedlnosti.

Jaké možnosti tím vznikly? Tím, že člověk nabyl schopnosti samostatného, logického myšlení, vznikla zároveň možnost omylu. Tím, že člověk pěstuje vlastní krasocit, vznikla možnost přiměšovati k světovému vývoji i ohyzdnost a špinavost. Tím pak, že je schopen vykonávati svou povinnost nad míru, určenou mu karmou, vznikla zároveň i možnost vzpoury, možnost zla. Tedy právě tím, že lze tvořiti z ničeho, může člověk působiti ve svém duchovnu tak, že je může znešvařiti bludem, ohyzdností a zlem. A tak muselo dojít nejen k tomu, aby člověk dovedl volně tvořiti vůbec, nýbrž i k tomu, aby volně z vlastního popudu a snahy, mohl poznenáhlu dospět ke tvoření všeho pravdivého, krásného a dobrého, aby sám ze sebe mohl rozvinouti ctnosti a hodnoty, které podporují vývojový celek.

Tvoření z pouhých poměrů vůbec, nazývá křesťanská esoterika tvořením z Ducha. A tvoření ze správných, krásných a mravních popudů - nazývá tvořením z Ducha Svatého. Duch Svatý působí v člověku, jestliže je schopen člověk tvořiti z ničeho vše pravdivé krásné a dobré.

Ale aby člověk byl uschopněn tvořiti z Ducha Svatého, musel mu býti dán k tomu základ, stejně, jako mu byl dán k tvoření vůbec. A onoho základu se mu dostalo vstoupením Krista do našeho vývoje. Když pozemskému člověku bylo dopřáno zažiti zjevení se Krista na zemi, byl uschopněn ke tvoření z Ducha Svatého. Právý základ položil tu Kristus sám. Stojí-li člověk pevně na půdě Kristovy události, tak, že křesťanský zážitek je oním vozidlem, kterého člověk používá pro svou další pouť, pak mu sešle Kristus Ducha Svatého a poskytne mu schopnost, vyvíjeti vše pravé, krásné a dobré, ve smyslu vývojového pokroku.

Konečný vrchol toho, co člověku bylo darováno pro jeho vývoj, - po době Saturnu, Slunce a Měsíce, můžeme tedy spatřovati v příchodu Kristově na Zemi, jímž daroval člověku to nejvyšší, co ho činí schopným, aby žil vstříc další vývojové budoucnosti,

aby tvořil stále více a více správného z poměru, které neznamenají tu či onu skutečnost, nýbrž které závisí na tom, do jakého vztahu k okolí se člověk vpraví, - jak přijme podněty Ducha Svatého.

To je jeden způsob, jak lze chápat hluboký vývojový význam myšlenky o tvoření z ničeho. A žádná vývojová teorie neobstojí bez této myšlenky. Při pouhé involuci a evoluci nastávalo by pouhé opakování předchozích stavů a meta našeho vývoje, stav vulkánský, nebyl by ničím víc, než prvotním stavem saturnským. Takto však zasahuje do pouhé involuce a evoluce Tvorba z ničeho.

Když zanikl prvotní Saturn, Slunce a Měsíc, vstupuje na Zemi uprostřed jejího vývoje Kristus jako obohacující prvek, který způsobuje, že na Vulkánu bude moci být něco nového, čeho tu na počátku vývoje nebylo. Pouhým střídáním involuce s evolucí nelze vysvětliti světový vývoj. Teprve když k tomu přičteme tvorbu z pouhých poměrů, můžeme dojít k porozumění světu. Nižší přírodní bytosti jeví jen mizivě nepatrné známky tvorby z ničeho - např. šlechtění rostlin - kdežto člověk je s to, vetkávat nové věci do vývoje tím, že se povznáší k svobodě volného tvoření, podle nejsvobodnějšího skutku, který mu může být zářivým vzorem. A to je skutek, kterým samo tvůrčí moudrosti plné Slovo naší sluneční soustavy se rozhodlo vstoupiti do lidského těla a zúčastniti se vývoje pozemského bez jakékoli karmické nutnosti.

Když se Kristus rozhodl pro pozemské vtělení, byl to v nejvyšším smyslu svobodný čin, založený na předtuše budoucího vývoje lidstva, kteréžto myšlenky tu nikdy před tím nebylo, která vznikla volně, svobodně z ničeho.

Když jsme pochopili, že k involuci a evoluci musí přistupovati nové hodnoty, můžeme dospěti i k velikým ideálům života, které ovšem nejsou tak světodějně, jako kosmická událost Kristova.

Můžeme se ptáti, proč existuje anthroposofické sdružení lidí. Připomeňme si proč vlastně pracujeme pro Duchy Osobnosti - pro ducha doby. Člověk, když se byl zrodil, nabývá výchovy různými poměry, které tvoří přípravný stupeň k jeho vlastní činnosti tvůrčí. Tato příprava závisí též na tom, jak byl člověk postaven do světa, kde se zrodil. Poměry v nichž žije vykonávají na něho silný vliv. Záleží tu na místě i okolí. Jiným bude člověk zrozený v Indii, jiným byl-li zrozen v Turecku. Je tu vliv i např. na náboženské smýšlení. Ale z těchto sugestivních poměrů svého okolí může se člověk vymaniti. Může vstoupiti do styku s lidmi, kteří mají stejně zásady jako on. Pak si smí říci: "Nyní vím, proč pracuji s těmito svými druhy."

Tak vznikají z lidského uvědomění svazky v nichž se tvoří hodnoty pro Duchy doby. Každý spolupracuje na celku tím, že si získává v malém vlastnosti, které jsou znakem celé společnosti - a jsou potravou Duchům osobnosti. Taková společnost vytváří pak spolužití, které jest zároveň spojeno s principem individuálnosti. A každý jednotlivý stává se tu schopným obětovati výsledky své práce Duchům Osobnosti. Své nejlepší myšlenky myslí nikoliv pro sebe, své city nechová nikoliv egoisticky, své ctnosti neuskutečňuje kvůli sobě, snad proto, aby byl pokládán za ctnostného, nýbrž přináší to všechno v oběť Duchům Osobnosti. To by byl ideál, který se přibližuje k

výši těch, jež nazýváme Mistry moudrosti a souladu citů. Ti tak smýšlejí a připravují tím lidský vývoj pro neustálou tvorbu z ničeho, **aby nakonec vyvstal svět účinků z něhož by vymizeli staré příčiny** - a který by šířil světlo do daleké budoucnosti.

Proměna světa neděje se tak, že by se stará forma nahrazovala něčím zcela odlišným, nýbrž všechno staré se zdokonaluje - a nové dokonalé součásti vytvoří pak nový celek, který se však zase postupně odvrhuje a mizí, aby z ničeho vzniklo něco nového. Ale světy tvoří uzavřený celek, - a o zániku nelze mluvit.

Seznali jsme, jak Duchové Osobnosti ztrácí na jedné straně vliv na člověka, - a na druhé straně vstupují do nového vývoje, takže je tu svět, který se neustále omlazuje, a o němž lze říci, že co je obnošené se odkládá, jinak by se to stalo brzdou ve vývoji; ale to odložené podává se zase jinému, aby on sám mohl se vyvíjeti. Nikdo ať se nedomnívá, že by sám mohl zaniknouti v nic; vždyť mu byla dána schopnost budovati z ničeho!

To, co se ukáže novým na Vulkánu, bude zase vytvářeti své vlastní formy - a znovu je odkládati. A to odložené odbočí pak na jiné vývojové dráhy.

Evoluce, involuce a tvoření z ničeho, to jsou tři pojmy, jimiž můžeme vyčísti pravý smysl světového dění a přivésti člověka ke správnému cítění o světě. A v tom smyslu je anthroposofie pomocníkem člověka pro vytváření životní síly, důvěry a naděje, neboť ho vede k přesvědčení, že může býti spolupracovníkem na velikém příštím, které dřímá dosud nejen v lůně příčinnosti, ale i v oblasti ničeho.

Anthroposofie skýtá člověku nedohlednou perspektivu, že může pracovati na vzestupu od pouhého tvora ke stavu tvůrce